

۱۲۰

دگر جمع

گزیده بیانات آیت الله عابدینی

خطبه‌های نماز جمعه ۱۶ دی ماه ۱۴۰۱

سازمان مجرب قزوین

نشریه ذکر جمعه
با هدف انتشار گزیده بیانات
ائمہ جمعہ قزوین در خطبه‌های
نماز جمعه، هر هفته به صورت
الکترونیکی از طریق شبکه‌های اجتماعی
ستاد نماز جمعه منتشر می‌گردد.
لازم به ذکر است متن بیانات ائمہ
محترم جمعه، با حذف و اضافات و
ویرایش همراه است و سعی شده
است جهت مطالعه و بهره‌جویی
هرچه بهتر مخاطبین گرامی،
اهم محورها ارائه گردد.

خطبه اول

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى
سَيِّدِ الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ أَبِي الْقَاسِمِ الْمُصْطَفَى
مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّيِّبِينَ الطَّاهِرِينَ الْمَعْصُومِينَ
وَاللَّعْنُ الدَّائِمُ عَلَى أَعْدَائِهِمْ أَجْمَعِينَ مِنَ الْآنَ
إِلَى قِيَامِ يَوْمِ الدِّينِ.

دعوت به صبر و تقوا

قَالَ اللَّهُ الْحَكِيمُ فِي كِتَابِهِ الْكَرِيمِ:

﴿وَأَصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ
فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ﴾ (١٣٧) ﴿إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا
وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ﴾^١

در این دو آیه که در آخر سوره مبارک نحل است،

۱. بله، ای پیامبر، صبوری کن! البته تو بدون کمک خدا، نمی‌توانی صبور باشی. از گمراهی بت پرست‌ها هم غم نخور و از نقشه‌هایی که می‌کشند، دلگیر نباش؛ زیرا خدا در کنار کسانی است که صبر و حوصله می‌کنند و نیز در کنار نیکوکاران است (نحل: ۱۲۷ و ۱۲۸).

خدای متعال به رسول خود، پیامبر عظیم‌الشان اسلام صلی الله علیه و آله می‌فرماید: در مقابل نقشه‌ها و نیرنگ‌ها و بدی‌های منافقان، شکیبایی بورز و صبور باش. هرچه صبوری و شکیبایی داری، در پیشگاه خدا و برای رضای خداست. اینکه منافقان و اشرار علیه تو عمل می‌کنند، این تو را محزون نکند و از مکر و حیلۀ آن‌ها دلگیر نشو. این‌ها این‌همه حيله می‌کنند. باید دلت بگیرد و ناراحت شوی؛ [ولی] ناراحت نشو.

بدان که خدا با متقین است. خدا حامی اهل تقوا و کسانی است که نیکی و رفتار کریمانه رسم آن‌هاست. یعنی خدا با مکاران و حيله‌گران نیست. خدا با آن‌ها دشمن است، نقشه‌های آن‌ها را نقش بر آب می‌کند. خدا با مؤمنان و انسان‌های شایسته است.

[خداوند] این را خطاب به پیغمبر ما فرمود؛ ولی به یکایک مؤمنان بشارت می‌دهد: صبوری کنید و بدانید که وقتی کسی علیه شما حيله به کار می‌برد، دروغ می‌گوید، تهمت می‌زند و نقشه می‌کشد، خدا علیه او و به نفع شما خواهد بود.

دشمنی منافقان از منظر آیات و روایات

این آیه را در ادامهٔ صحبت‌های خطبه‌های گذشته عرض کردم که دربارهٔ شناخت دشمن و دشمن‌شناسی بود. هم قرآن و هم روایات انواع دشمنان را بیان فرموده‌اند. یکی از انواع دشمنان که به ما معرفی می‌کنند، منافقان هستند. هم در قرآن، آیات بسیاری دربارهٔ منافقان صحبت کرده‌اند و هم در روایات، راجع به منافقان صحبت‌های بسیاری هست.

در این خطبه، یکی از بیانات امیرالمؤمنین علیه السلام [در] خطبهٔ ۱۹۴ نهج البلاغه [را بیان می‌کنیم]. شاید حضرت در خطبه‌های نماز جمعه این بیان نورانی را داشتند. بسیاری از خطبه‌های نهج البلاغه خطبه‌های نماز جمعهٔ حضرت بودند.

مقدمهٔ این خطبه را عرض نمی‌کنم تا قسمت دشمن‌شناسی حضرت را دربارهٔ منافقان توضیح بدهم. [ایشان] در قسمتی از این خطبه می‌فرمایند:

أَوْصِيكُمْ عِبَادَ اللَّهِ بِتَقْوَى اللَّهِ، وَأَحْذَرِكُمْ أَهْلَ
التِّفَاقِ، فَإِنَّهُمْ الضَّالُّونَ الْمُضِلُّونَ وَالزَّالُّونَ الْمُرْتَلُونَ،

يَتَلَوْنَهُمْ أَلْوَانًا وَيَفْتِنُونَهُمْ أَفْتِنَانًا، وَيَعْمِدُونَكُمْ بِكُلِّ
 عِمَادٍ وَيَرْضُدُونَكُمْ بِكُلِّ مِرْصَادٍ. قُلُوبُهُمْ دَوِيَّةٌ
 وَصِفَاحُهُمْ نَقِيَّةٌ، يَمْشُونَ الْخَفَاءَ وَيَدْبُونَ الصَّرَاءَ،
 وَصَفُهُمْ دَوَاءٌ وَقَوْلُهُمْ شِفَاءٌ وَفِعْلُهُمُ الدَّاءُ الْعِيَاءُ،
 حَسَدَةُ الرَّخَاءِ وَمُؤَكَّدُ الْبَلَاءِ وَمُقْنِطُ الرَّجَاءِ. لَهُمْ
 بِكُلِّ طَرِيقٍ صَرِيحٌ وَإِلَى كُلِّ قَلْبٍ شَفِيعٌ وَلِكُلِّ شَجْوٍ
 دُمُوعٌ، يَتَقَارِضُونَ الثَّنَاءَ وَيَتَرَاقِبُونَ الْجَزَاءَ. إِنْ سَأَلُوا
 الْأَحْفُوهَ وَإِنْ عَذَلُوا كَشَفُوا وَإِنْ حَكَمُوا أَشْرَفُوا...
 قَدْ هَوَّنُوا الطَّرِيقَ وَأَضَلَعُوا الْمَضِيقَ، فَهُمْ لَمَّةُ
 الشَّيْطَانِ وَحَمَّةُ النَّيِّرَانِ: ﴿...أُولَئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ
 أَلَا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾. ١. ٢

١. اشاره به آیه ١٩ سوره مجادله: >اشْتَحَوْدَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَأَنْسَاهُمْ ذِكْرَ اللَّهِ أُولَئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ.< ترجمه: شیطان بر آن‌ها چیره شده و یاد خدا را از دل‌هایشان برده است. آن‌ها حزب شیطان‌اند! بدانید حزب شیطان سرمایه‌ عمرشان را باخته‌اند!

٢. ترجمه: ای بندگان خدا، شما را به تقوای الهی سفارش می‌کنم و از اهل نفاق می‌ترسانم؛ چراکه آنان گمراه و گمراه‌کننده‌اند و دچار لغزش و لغزنده‌اند. رنگ‌به‌رنگ می‌شوند و به حالات گوناگون ظاهر می‌گردند. به هر وسیله کوبنده‌ای برای گمراه کردن شما متوسل می‌شوند و در هر کمینگاهی کمین می‌گیرند. قلوبشان فاسد است و ظاهرشان پاک می‌نماید. برای فریب مردم به دور از دیده حرکت می‌کنند و چون روباه در میان جنگل انبوه از درخت می‌جهند. وصفشان به ظاهر دوا می‌دهد و گفتارشان شفاست؛ اما عملشان دردی است بی‌دوا. بر راحت مردمان حسد می‌برند، بر گرفتاری دیگران می‌افزایند و امیدواران را نومید می‌کنند. اینان را به هر راهی افتاده‌ای، در هر دلی شفییعی و در هر غم و اندوهی اشکی است. مدح و ثنای یکدیگر را به هم وام دهند و پاداش آن را متوقع‌اند. در سؤال اصرار ورزند و به وقت سرزنش پرده‌داری کنند. اگر در قضیه‌ای حکم قرار گیرند، اسراف در ستم نمایند. برابر هر حقی باطلی، برای هر راستی کژی‌ای، برای هر زنده‌ای قاتلی، برای هر دری کلیدی و برای هر شییی چراغی آماده کرده‌اند. با اظهار بی‌رغبتی زمینه‌ساز طمع خود هستند تا بازارشان را به پا دارند و متاع‌های فاسد به ظاهر نفیس خود را رواج دهند. باطل می‌گویند؛ ولی حق جلوه می‌دهند. و بد و وصف می‌کنند و زیبا می‌نمایانند. راه سخت و تنگ باطل را آسان جلوه می‌دهند و از راه حق بر این پایه که راهی سخت و تنگ است می‌ترسانند. اینان یاران شیطان و زبانه‌های آتش‌اند؛ آن‌ها حزب شیطان‌اند. بدانید حزب شیطان سرمایه‌ عمرشان را باخته‌اند.

«أَوْصِيكُمْ عِبَادَ اللَّهِ بِتَقْوَى اللَّهِ»: جمله‌ای است که معمولاً در خطبه‌های نماز جمعه می‌فرمودند: بندگان خدا شما را به تقوای الهی سفارش می‌کنم. گاهی بنده آیه‌ای را در اینجا عرض می‌کنم که بعداً بعضی از مخاطبان به ما می‌گویند: این آیه تکراری بود. یعنی قبلاً از این آیه استفاده کرده بودید. اولاً تشکر می‌کنم. کسی که این تذکر را می‌دهد، معلوم می‌شود بادقت گوش می‌کند و می‌داند که من هفته پیش یا هفته‌های پیش چه گفتم. خدمت آن‌ها توضیح دادم: اصولاً باید چیزهایی را تکرار کرد. مثلاً همین جمله «أَوْصِيكُمْ عِبَادَ اللَّهِ بِتَقْوَى اللَّهِ». همیشه و در هر خطبه تکرار می‌شد.

مثل نماز: فقط در نمازهای واجب پنجگانه، هر روز ده بار سوره حمد را می‌خوانیم، اذان و اقامه می‌گوییم و «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى وَبِحَمْدِهِ» و «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ وَبِحَمْدِهِ» را تکرار می‌کنیم. اگر [نمازهای] مستحب را هم کنار آن بگذاریم، خیلی بیشتر می‌شود. باید همواره بگوییم: «إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ»^۱

۱. فقط تو را بندگی می‌کنیم و در این راه فقط از تو کمک می‌خواهیم (فاتحه: ۵).

باید همواره به یگانگی خدا و رسالت رسول اعظم صلی الله علیه و آله شهادت بدهیم و باید تکرار کنیم. اگر دشمن دشمنی خود را تکرار نکرد، ما هم دیگر راجع به او حرفی نداریم. اما تا دشمن دشمنی می‌کند، تا شیطان شیطنت می‌کند و تا منافقان دورویی و نفاق به خرج می‌دهند و در نفاق زندگی می‌کنند و کارهای منافقانه انجام می‌دهند، باید یادآوری و فکر کنیم و از حیله‌های آن‌ها پرده برداریم تا راهمان گم نشود.

حضرت فرمودند: شما را به تقوای الهی سفارش می‌کنم. تقوای الهی یعنی دست از خدا و راه خدا و کتاب خدا برندارید، عهد و پیمان را با خدا نشکنید و در عهد و پیمان با خدا پایدار و ثابت قدم باشید. [اگر] کتاب خدا، نماز یا حجاب را رها کنید یا راستی و صداقت و محبت و دوستی با بندگان خدا را زمین بگذارید و خشم و نفرت را به جای آن بیاورید، یعنی عهد و پیمان با خدا را شکستید.

«وَأَحْذَرُكُمْ أَهْلَ النِّفَاقِ»: یکی از بدترین دشمنان منافقان هستند. حتی دشمنان خارجی و یهودیان، هر

دشمنی بخواهد کارش پیش برود، با منافقان کارش را پیش می‌برد. در جنگ تحمیلی همین منافقین بودند که به اطلاعات رفتند و برای صدام جاسوسی کردند تا مردم ما را به زحمت بیندازند. همین الان منافقین در خدمت آمریکا و انگلیس و عربستان هستند تا به ملت مسلمان جمهوری اسلامی ایران مقتدر ضربه بزنند و آسیب برسانند.

ویژگی‌های منافقان از منظر امیرالمؤمنین علیه السلام

حضرت منافقان را معرفی می‌کند که چگونه انسان‌هایی هستند:

«فَإِنَّهُمْ الضَّالُّونَ الْمُضِلُّونَ»: یکی از ویژگی‌های منافقان این است که گمراه هستند و راه خودشان را گم کرده‌اند. همچنین کوشش می‌کنند که دیگران هم گمراهی آن‌ها را پیش بگیرند و همان گمراهی را ترویج و تبلیغ می‌کنند.

«وَالزَّالُّونَ الْمُرْتَدُونَ»: لغزش دارند. دائم زمین می‌خورند و پایشان به سوی جهنم سر می‌خورد. لغزان هستند

و دیگران را هم به لغزش دعوت می‌کنند.

«**يَتَلَوْنُ الْوَانَ**»؛ ویژگی سوم آن‌ها این است که رنگ عوض می‌کنند، هر روز به رنگی درمی‌آیند و متغیر می‌شوند. روزی طرف‌دار شدید چیزی هستند. فردا ممکن است دشمن شدید همان [چیز] و ظاهراً طرف‌دار شدید چیز دیگری شوند. منافقین قبل از انقلاب تا اوایل انقلاب، به شدت [ضد] امپریالیسم [سخن] می‌گفتند و خودشان را دشمن آمریکا می‌دانستند. الان عملاً آمریکا هستند برای ضربه‌زدن به اسلام و مسلمانان. این یعنی رنگ عوض کردن.

«**وَيَفْتُنُونَ افْتِنَانًا**»؛ همواره مشغول فتنه هستند و فتنه‌انگیزی می‌کنند. دائم برای فتنه‌گری جلسه می‌گیرند، روزنامه نشر می‌دهند، مقاله می‌نویسند و حزب و جناح درست می‌کنند.

«**وَيَعْمِدُونَكُمْ بِكُلِّ عِمَادٍ**»؛ ویژگی دیگرشان این است که علیه شما هر تکیه‌گاهی را ایجاد می‌کنند. گاهی وانمود می‌کنند: ما علیه آمریکا هستیم. این را تکیه‌گاه خودشان می‌کنند تا ما به آن‌ها اعتماد کنیم.

روزی احساس می‌کنند باید به آمریکا التماس کنند و بگویند: تحریم‌ها را بیشتر کنید تا ملت ایران زمین بخورند و حکومت اسلامی شکست بخورد. روزی نزد صدام می‌روند و به او آدرس می‌دهند که بمباران شیمیایی کند.

«وَيَرْضُدُونَكُمْ بِكُلِّ مِرْصَادٍ»: همیشه و همه جا در کمین شما نشسته‌اند؛ زیرا شیطان هستند. وقتی خدا [به شیطان] گفت: برو و از درگاه رحمت من دور باش، شیطان به خدا گفت: من سر راه بندگان تو، سر صراط مستقیم در کمین دشمنانت می‌نشینم. شیاطین نفاق هم همین گونه‌اند. منافقان هم شیطان هستند و «شیاطین الانس» به حساب می‌آیند. همیشه بر سر راه ما نشسته‌اند؛ برای اینکه کار خودشان را انجام بدهند و به اهداف شیطانی‌شان برسند:

﴿وَإِذِ الْقَوْمَ الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِئُونَ﴾^۱

۱. وقتی با مسلمانان روبه‌رو می‌شوند، به مسخره می‌گویند: «اسلام آورده‌ایم»؛ ولی همین که با دوستان شیطان صفت خود تنها می‌شوند، می‌گویند: «ما با شما بییم. آن‌ها را دست انداخته‌ایم!» (بقره: ۱۴).

«قُلُوبُهُمْ دَوِيَّةٌ وَصِفَاحُهُمْ نَقِيَّةٌ»: قلب آن‌ها مرکز دردهای بی‌درمان است: درد نفاق و کفر. به قول امیرالمؤمنین علیه السلام بزرگ‌ترین دردها درد کفر و نفاق است. بدترین بیماری‌های جسمی و دردهای بی‌درمانی که به جسم انسان عارض می‌شود، در مقابل کفر و نفاق و شرک و الحاد، بیماری و درد حساب نمی‌شود. منافقان بدترین دردها را دارند که درد کفر و نفاق و غی و ضلال است.

«يَمْشُونَ الْخَفَاءَ وَيَدْبُونَ الضَّرَاءَ»: همین منافقان که درد در وجودشان انباشته شده، ظاهر و چهره‌شان را طوری نشان می‌دهند و به‌گونه‌ای با ما صحبت می‌کنند که ما فکر کنیم آن‌ها انسان‌های شایسته و صالحی هستند. مخفیانه رفتار می‌کنند و حقیقت خودشان را نشان نمی‌دهند و پنهان نگه می‌دارند. در لابه‌لای حیل‌ها و نیرنگ‌ها به‌گونه‌ای حرکت می‌کنند که برای ما شناخته نشوند.

«وَصَفَّهُمْ دَوَاءٌ وَقَوْلُهُمْ شِفَاءٌ وَفِعْلُهُمُ الدَّاءُ الْعِيَاءُ»: وقتی صحبت می‌کنند، مقاله می‌نویسند و سخنرانی

و اظهار نظر می‌کنند، حرف‌هایشان انگار که دواست و دردها را از بین می‌برد. مثلاً راجع به فقر صحبت می‌کنند یا راجع به اقتصاد نظریه‌پردازی می‌کنند. طوری می‌گویند که ما خیال کنیم همه مشکلات باید با حرف یا با دست آنان حل شود؛ اما فعل آن‌ها درد بی‌درمان است.

کسانی که الان هم راجع به اقتصاد اظهار نظر می‌کنند، همین‌ها ۶۲ تُن طلا را بین کسان و دوستان و هم‌پیمانانشان تاراج کردند و ثروت‌های ملی را به باد دادند. رئیس‌جمهور سابق اخیراً جایی اظهار کرد: من خزانه‌پر تحویل دولت جدید دادم. حواسش نیست که قبلاً حرف‌های دیگری گفته و رسوا می‌شود:

استاندار وقت قزوین درباره آب آبیگ نامه نوشته بود: «ما برای تأمین آب آبیگ بودجه لازم داریم.» رئیس دفتر رئیس‌جمهور سابق به معاون رئیس‌جمهور سابق نامه زده و گفته است: [مگر] شما نمی‌دانید که خزانه خالی است! این را برج پنج سال ۱۴۰۰، یعنی در اواخر دوره ریاست جمهوری رئیس‌جمهور سابق گفته است. شما گفته‌اید که خزانه خالی است و حتی برای

آب شهری مثل آبیک چیزی در اختیار ندارید. حال می‌گویید: من خزانه را پر تحویل دادم. حقیقت این است که خزانه‌ای که ادعا می‌کند پر تحویل داده است، وقتی تحویل رئیس جمهور جدید شده، حدود ۴۸۰ هزار میلیارد تومان بدهکار بوده است. همین الان رئیس جمهور جدید ماهی ۱۳ هزار میلیارد تومان باید قسط بدهکاری‌ای را پردازد که آن‌ها به بار آوردند. این یعنی نفاق. منافق را باید محاکمه کنند و جلوی شرارت او را باید بگیرند تا مردم از دروغ منافقان آسیب نبینند. قرآن هم می‌گوید: یکی از ویژگی‌های منافقان دروغ‌گویی است.

[حضرت] فرمودند: حرف آن‌ها دل‌سوزانه نشان می‌دهد؛ ولی وقتی دقت می‌کنید، می‌بینید از کلام آن‌ها درد بی‌درمان می‌بارد.

«حَسَدَةُ الرَّحَاءِ وَمُؤَكِّدُو الْبَلَاءِ»: بر رفاه و آسایش مردم حسادت می‌ورزند و بر بلا و گرفتاری تأکید می‌کنند.

«وَمُقْنِطُو الرَّجَاءِ»: هرکجا مردم امیدی پیدا کنند، آن‌ها بر طبل ناامیدی می‌زنند و مردم را مأیوس می‌کنند.

فقط می‌گویند: اگر این کدخدا، آمریکا دست ما را نگیرد، ما راه به جایی نمی‌بریم و بیچاره هستیم. به جای اینکه مردم را امیدوار کنند و سرپا نگه دارند و تشویق کنند، دائم یأس و ناامیدی در دل مردم می‌ریزند. شیطان هستند:

﴿الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُمْ بِالْفَحْشَاءِ وَاللَّهُ يَعِدُكُمْ مَغْفِرَةً مِنْهُ وَفَضْلًا وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾

شیطان همیشه می‌گوید: ما هیچ‌وقت به جایی نمی‌رسیم؛ اما مؤمن این‌گونه حرف نمی‌زند. توکل مؤمن به خداست.

﴿لَهُمْ بِكُلِّ ظَرِيقٍ صَرِيحٌ وَإِلَى كُلِّ قَلْبٍ شَفِيعٌ﴾:

هرجا را نگاه می‌کنید، قربانیانی را می‌بینید که [قربانی شدنشان] کار منافقان است یا کسانی [را می‌بینید] که به دست منافقان منحرف شدند. این‌ها قربانیان منافقان هستند. حدود هفده هزار شهید ترور داریم که دوازده هزار تا از آن‌ها کار منافقین است.

۱. شیطان، با ترساندن از فقر، شما را از کمک به نیازمندان باز می‌دارد و به کارهای زشتی چون بخل تشویقتان می‌کند؛ ولی خدا، با وعده آموزش خودش و افزایش روزی‌اش، به کمک به نیازمندان تشویقتان می‌کند. آخر، خدا روزی‌گستر داناست (بقره: ۲۶۸).

هر جا را نگاه کنید، قربانیان این پدیده شوم شیطانی دیده می‌شود.

«وَلِكُلِّ شَجْوٍ دُمُوعٌ»: برای هر غم و مصیبتی هم اشک می‌ریزند. خانمی به هر دلیلی از این دنیا رفت. مثل کرکس بالای جنازه این خانم آمدند و اشک تمساح ریختند. وانمود کردند: ما خیلی ناراحت هستیم. رهبر ما بیش از همه ناراحت شد. مردم ما صادقانه و قلباً ناراحت شدند؛ ولی شما به نفاق و دروغ، برای اینکه فتنه‌سازی و کشته‌سازی کنید، اظهار ناراحتی کردید.

«يَتَقَارِضُونَ الثَّنَاءَ وَيَتَرَاقِبُونَ الْجَزَاءَ»: به یکدیگر ثنا و ستایش قرض می‌دهند. این از آن و آن از این تعریف می‌کند. [از هم] انتظار دارند: من از تو تعریف کردم، چیزی به من بده و از من حمایت کن.

جالب است که این‌ها را امیرالمؤمنین عليه السلام آن زمان فرموده‌اند و ما الان می‌بینیم. از همدیگر حمایت و تعریف می‌کنند و شکست‌ها و بیچارگی‌هایشان را پیروزی نشان می‌دهند. بارها دیده‌ایم: مثلاً کسی نتوانسته در مسئولیت هیچ کاری کند. بزرگ‌تر منافقانشان از همان

شخص تمجید و تعریف [می‌کند] که اگر این شخص دوباره رأی بیاورد، مملکت گلستان می‌شود.

«إِنَّ سَأَلُوا الْحَفُوفَ وَإِنْ عَذَلُوا كَشَفُوا»: اگر درخواستی کنند، [بر آن] اصرار می‌ورزند. مثلاً ول‌کن معامله کشته‌سازی نیستند. خودشان هم می‌دانند که دروغ می‌گویند؛ اما اصرار می‌ورزند تا فتنه را به آخرین نقطه‌اش برسانند و همه جا را به آتش بکشند. وقتی هم سرزنش و ملامت می‌کنند، افشاگری‌های دروغ می‌کنند و آبروریزی به راه می‌اندازند.

«وَإِنْ حَكَمُوا أُسْرِفُوا»: وقتی حکم صادر می‌کنند، اسراف می‌کنند. یعنی برای گناهی که انجام نشده، اشد مجازات را [تعیین می‌کند]. مثلاً از طلبه‌ای می‌خواهند که به رهبر ظَلَمٌ توهین کند. او توهین نمی‌کند. گرگ‌ها بر سر او می‌ریزند و آن قدر او را شکنجه می‌کنند که آن عزیز زیر شکنجه به شهادت می‌رسد. این‌ها چنین حیوانات درنده‌ای هستند.

«قَدْ هَوَّنُوا الطَّرِيقَ»: سپس حضرت فرمودند: راه را آسان نشان می‌دهند برای اینکه آدم‌ها به سمت

آن‌ها بروند تا جوانان مردم را به دام بیندازند، مردم را فریب بدهند و فکر مردم را تغییر بدهند. اما کسانی که عضو [آن‌ها] می‌شوند و از این راه آسان، وارد جهنم نفاق می‌شوند؛ وقتی می‌خواهند از نفاق بیرون بیایند، همه درها را بسته می‌بینند و جانشان به خطر می‌افتد. [به آن‌ها] می‌گویند: منافق شدی، باید تا ابد منافق بمانی.

حضرت کلامشان را با این آیه به پایان می‌برند:
﴿...أَوْلَئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ ۗ أَلَا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾
اینان حزب شیطان هستند. بدانید که حزب شیطان در خسران و شکست جدی هستند. خدایا، نظام و مملکت و رهبر، دین و قرآن، عفاف و حجاب زنان و اقتصاد و استقلال ما را از شر شیاطین جنس و انس و از شر نفاق، مصون و محفوظ بدار.

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ ﴿١﴾ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ﴿٢﴾
إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ ﴿٣﴾ .

وَالسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ

خطبه دوم

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ
 بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِ
 الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ أَبِي الْقَاسِمِ الْمُصْطَفَى مُحَمَّدٍ
 وَعَلَى عَلِيٍّ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَعَلَى فَاطِمَةَ الزَّهْرَاءِ
 سَيِّدَةِ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ وَعَلَى الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ
 سَيِّدَيْ شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَعَلَى عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ
 وَعَلَى مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ وَعَلَى جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ
 وَعَلَى مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ وَعَلَى عَلِيِّ بْنِ مُوسَى
 وَعَلَى مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ وَعَلَى عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ وَعَلَى
 الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ وَعَلَى الْحِجَّةِ الْقَائِمِ الْمُنْتَظَرِ
 الْمَهْدِيِّ صَلَوَاتِ اللَّهِ وَسَلَامِهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ.
 أَوْصِيَكُمْ عِبَادَ اللَّهِ وَنَفْسِي بِتَقْوَى اللَّهِ وَنَظْمِ أَمْرِكُمْ.

دعوت به تقوا با شناخت ویژگی‌های سردار سلیمانی

سفارش به تقوای الهی را با نشان دادن یک انسان

برجسته اهل تقوا روشن می‌کنیم و به روشنی می‌بینیم که تقوا چیست. در روزهای گذشته، رهبر فرزانه انقلاب اسلامی مُدَّ ظِلُّهُ درباره شهید بزرگوار، حاج قاسم سلیمانی، جلوه تقوا و سردار دل‌ها، نکاتی را فرمودند.^۱ چند تا از آن نکات را عرض می‌کنم تا وظیفه دعوت به تقوا را در خطبه دوم این‌گونه انجام داده باشم.

ویژگی‌های سردار سلیمانی در کلام رهبر معظم انقلاب مُدَّ ظِلُّهُ

۱. تقویت جبهه مقاومت

ایشان فرمودند: شهید سلیمانی با تقویت مادی، معنوی و روحی جبهه مقاومت، این پدیده ماندگار و رشدیابنده را در مقابل رژیم صهیونیستی و نفوذ آمریکا و دیگر کشورهای اسلامی حفظ و مجهّز و احیا کرد.

این کار چقدر بزرگ و با عظمت است! این یک ویژگی شهید سلیمانی در کلام رهبر حکیم انقلاب مُدَّ ظِلُّهُ است. رهبر مُدَّ ظِلُّهُ در حقیقت معلم شهید سلیمانی است. شهید سلیمانی معلمانی مثل امام رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ و رهبر مُدَّ ظِلُّهُ داشته است.

۱ نک: سیدعلی خامنه‌ای مُدَّ ظِلُّهُ، «بیانات در دیدار خانواده و اعضای ستاد بزرگداشت شهید حاج قاسم سلیمانی»، پایگاه خامنه‌ای، آ آر، ۱۱ دی ۱۴۰۱.

بعد با معلمانی مثل فاطمه زهرا، امام حسن مجتبی، امام حسین و [دیگر] ائمه علیهم‌السلام آشنا شده است. ریشه این همه خوبی‌ها آنجاست.

۲. عامل پیشرفت مقاومت در فلسطین

[رهبر انقلاب مُتَلَّی] در خصوص پیشرفت فلسطینی‌ها در مقابله و مواجهه با صهیونیست‌ها و دستاوردهای مقاومت در عراق و سوریه و یمن فرمودند: سردار سلیمانی با استفاده از تجربیات هشت سال دفاع مقدس و مشورت با یارانش، مقاومت اسلامی را با تکیه بر امکانات داخلی همان کشورها مقتدر کرد. مقاومت اسلامی رمقی نداشت. سلیمانی تجربه هشت سال دفاع مقدس را به کار گرفت و از یاران هم‌رزمش [در] دفاع مقدس مشورت خواست؛ رهبر هدایت و رهبری کرد. امروزه مقاومت اسلامی در مقابل کفر و استکبار ایستاده و هر روز قوی‌تر می‌شود.

۳. پیش‌قدم‌بودن در کارهای بر زمین مانده

ایشان فرمودند: سردار دارای صفات شخصی [ویژه‌ای است]؛ از جمله: شجاعت، ایمان، مسئولیت‌پذیری،

خطرپذیری، هوش، عقلانیت و پیش‌قدم‌بودن در کارهای برزمین مانده.

نگاه می‌کرد ببیند کدام کار [روی زمین مانده است]. در خوزستان سیل آمد. او که دغدغهٔ یمن و سوریه و عراق و فلسطین و لبنان و غزه را داشت، به این نتیجه رسید که در سیل خوزستان هم باید انجام وظیفه کند. خودش را به آنجا رساند و در آزاد کردن مردم از گرفتاری سیل تأثیر گذاشت. به روستاها سر می‌زد. [در هر منطقه] نیروهای [مناسب] خودش را می‌شناخت. این یعنی هر کاری که بر زمین مانده، من باید انجام بدهم.

۴. اخلاص

ایشان فرمودند: اخلاص این شهید بزرگوار باعث شد که پروردگار او را در دنیا این‌گونه محل احترام و تمجید و تجلیل قرار دهد.

بزرگ‌ترین تشییع جنازهٔ دنیا در طول تاریخ برای این شخصیت اتفاق افتاد. او هیچ‌وقت نمی‌خواست کسی او را ببیند. خدا خواست که همهٔ عالم او را ببینند و به او احترام بگذارند. حتی دشمنانش در مقابل او سر تعظیم فرود آوردند.

۵. صداقت

ایشان فرمودند: با اینکه در مسائل پیچیده سیاسی ورود داشت و فعالیت می‌کرد، انسان بی‌خدعه و صادقی بود. باید همه سعی کنیم خصوصیات ایشان را در خودمان به وجود بیاوریم.

سیاست‌مدار بود؛ ولی سیاست‌بازی نمی‌کرد. حيله و نیرنگ در سیاست او نبود و صداقت را در سیاست اعمال می‌کرد. کسانی که سیاست‌بازی در پیش می‌گیرند، همان منافقان هستند که امیرالمؤمنین علیه السلام شخصیت آن‌ها را بیان فرمودند.

سلیمانی و ابومهدی؛ دو یار مخلص

هرکجا از شهید سلیمانی حرف می‌زنیم، نمی‌توانیم ابومهدی المهندس را نبینیم. آن‌ها یار یکدیگر بودند. خودشان گفتند: ما سرباز یکدیگریم. سلیمانی گفت: من سرباز ابومهدی هستم. ابومهدی هم گفت: من سرباز سلیمانی هستم. این قدر متواضع و مخلص [بودند].

انتظار برای انتقام

حرف ما این است: ترامپ که فرمان ترور شهیدان بزرگوار را صادر کرد، ما نباید صبر کنیم تا او بمیرد. اگر بمیرد، ناراحت می‌شویم که چرا انتقام نگرفتیم. ما باید از او و پیشینیانش و کسی که بعد از او آمده و همان رفتار تروریستی را تشویق می‌کند، از همه این‌ها انتقام بگیریم. مردم ما به شدت منتظر انتقام [گرفتن از] قاتلان شهدا، مخصوصاً شهید سردار سلیمانی و سردار ابومهدی المهندس هستند.

سالگرد وفات حضرت ام البنین علیها السلام وروز تکریم مادران و همسران شهیدان

سالروز وفات بانویی بزرگ، هم همسر شهید و هم مادر چندین شهید بزرگوار، حضرت ام البنین علیها السلام است. به همین مناسبت روز تکریم مادران و همسران شهداست. ما هم احترام و عزت بر مادران و همسران شهیدان را بر خودمان لازم می‌دانیم. چادر و حجابشان را می‌بوسیم و مملکتمان را محتاج

دعای مادران و همسران شهدا می‌دانیم. از خدای متعال می‌خواهیم این الگوهای عفت و حجاب، الگوی دختران جوان ما باشند و دختران جوان ما از مادران شهدا یاد بگیرند.

حضرت زهرا علیها السلام همسر شهید، مادر شهید و فرزند شهید است. رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله را هم شهید می‌دانیم. ما چنین بزرگانی داریم. در الگوبودن برای عفت و حجاب، عظمت شخصیت و معرفت و فهم، ادب و آداب دینی، عبادت و بندگی و انسان‌دوستی، چه کسی می‌تواند جایگزین این‌ها باشد. هرچه نگاه کنیم، الگوهای ما مثل و مانند ندارند که ما این الگوها را رها کنیم و سراغ این برویم که دیگران به ما بگویند چگونه بپوشیم و چگونه زندگی کنیم.

سالروز اجرای توطئه استعماری کشف حجاب به دست رضاخان

خیال نکنیم رضاخان همه‌کاره بود که [بگوید]: زنان جامعه ما نباید حجاب داشته باشند. او نوکر

چشم و گوش بسته و مزدور خود فروخته بود. کسی که دستور صادر کرد، انگلیس و استکبار جهانی بود. آن‌ها دستور دادند. این نوکر چشم و گوش بسته و مزدور حرف آن‌ها را گوش کرد و این رسوایی را در کشور ما به بار آورد.

همان زمان که در ایران این اتفاق افتاد، آتاترک را هم مأمور کرده بودند در ترکیه با حجاب و لباس روحانیت مبارزه کند. این که عمامه طلبه‌ای را پرت کنند، چیز تازه‌ای نیست. انگلیس سرمایه‌گذاری بسیاری کرده است. این را هم بدانید: همیشه عمامه پرت نمی‌کنند. گاهی روحانی‌ای را از چشم ما می‌اندازند: اتهام می‌زنند، دروغ می‌بافند و واقعیت را منافقانه و طور دیگری جلوه می‌دهند.

اخيراً در استان ما اتفاق افتاد: از یک روحانی به خاطر دست‌پاکی و متدین‌بودنش خواهش کردند جلوی غارت بیت‌المال را بگیرد. کاری کردند که همه فکر کنند که این روحانی لابد رفته کیسه خود را پر کند. نمی‌دانند که برای خود زحمت درست کرده و مسئولیتی را موقتاً پذیرفته است برای اینکه دست

سوءاستفاده‌گران را قطع کند. بازی با شخصیت روحانیت هم نوعی عمامه‌پراندن است. به این هم باید دقت کنیم. همه این‌ها همان نقشه‌های انگلیسی است که روزی رضاخان اجرا کرد. الان هم نوچه‌های رضاخانی به دنبال این‌گونه شرارت‌های شیطانی و منافقانه هستند.

سالروز قیام خونین ۱۹ دی در قم

وقتی فرزند برومند امام، حاج آقا مصطفی به شهادت رسید، مجالس بسیار [برگزار شد]. با اینکه بسیار خفقان بود و ساواک فکر می‌کرد کسی جرئت نمی‌کند برای حاج آقا مصطفی مجلسی به پا کند. آن زمان ما در قم بودیم. در قم برای اولین بار مجالس بسیار جدی برای شهادت حاج آقا مصطفی [برگزار شد و] این سد شکسته شد.

وقتی در شهرهای دیگر هم کم‌وبیش این اتفاق افتاد و این مجالس برگزار شد، شاه عصبانی شد. مشاوران شیطانی شاه به او مشورت دادند که باید ضربه‌ای به شخصیت این مرجع تقلید زد. آن زمان

امام رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ در نجف بودند. این‌ها در روز هفدهم دی، در روزنامه‌ای مقاله‌ای نوشتند و در آن مقاله هرچه توانستند به امام رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ توهین کردند.

وقتی این اهانت اتفاق افتاد، طلبه‌ها شور و مشورت کردند که چه باید بکنیم. روز نوزدهم دی، طلبه‌ها تصمیمشان را اجرا کردند: جمعیت زیادی از طلبه‌ها حرکت کردند و به منزل مراجع تقلید رفتند. گفتند: به امام رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ توهین شده است. شما چه موضعی دارید؟

وقتی طلبه‌ها به منزل مرحوم آیت‌الله گلپایگانی رَضِيَ اللهُ عَنْهُ رفتند، ایشان در حال نشسته بودند. در حال و حیاط خانه و کوچه و خیابان ازدحام جمعیت بود. بلندگو جلوی ایشان گذاشتند و صحبت کردند. ایشان فرمودند: آن‌ها در حقیقت به ما توهین کردند، نه به آن آقا؛ چون آن آقا با این‌ها مخالف است. وانمود کردند که ما با این‌ها موافقیم. این توهین است که ما را موافق خودشان نشان بدهند. سپس فرمودند: ما با این رژیم شاه مخالف بودیم، مخالف هستیم و مخالف خواهیم بود. با این بیان از طلبه‌ها استقبال کردند.

طلبه‌ها دوباره حرکت کردند و تا وقت نماز ظهر

به خانه مراجع متعددی رفتند. بعد از ظهر مجدداً طلبه‌ها حرکت کردند تا پاسی از شب. بعد از ظهر درگیری و تیراندازی شد. عده‌ای مجروح شدند و عده‌ای به شهادت رسیدند. این زمین‌های شد که [در] چهل‌م این شهدا، مردم در تبریز قیام کردند. در چهل‌م شهدای تبریز، در یزد قیام کردند. در چهل‌م شهدای یزد [نیز قیام صورت گرفت]. در همه جا قیام می‌کردند؛ ولی شهرهایی را می‌گویم که در آن‌ها افراد به شهادت رسیدند: در جهرم عده‌ای به شهادت رسیدند. امام رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ فرمودند: شهادت آقا مصطفی از الطاف خفیه، یعنی لطف ناپیدای خدای متعال است. کم‌کم انقلاب پیروز شد و ما مردم فهمیدیم که امام رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ چه می‌فرمودند.

رهبر فرزانه انقلاب رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ فرمودند: نوزدهم دی نقطه درخشنده‌ای در تاریخ قم، بلکه در تاریخ کشور و تاریخ انقلاب است. جوانان قم، مرد و زن و طلبه و غیرطلبه، در این روز پاسخ مؤمنانه و قهرمانانه‌ای به نیاز زمان دادند. یعنی به خوبی فهمیدند که در مقابل آن توهین چه باید بکنند. این رفتارشان اثر گذاشت.

اثرش این بود که پله پله پیش رفتیم تا انقلاب شکوهمند انقلاب اسلامی پیروز شد.

سالروز شهادت میرزا تقی خان امیرکبیر

رهبر رُحْمَةُ فرمودند: امیرکبیر چهره ماندگار در تاریخ ماست. تاریخ امیرکبیر را فراموش نمی‌کند. این را رهبر رُحْمَةُ فرمودند. وزیرمختار انگلیس که دشمن درجه یک امیرکبیر بود، حرفی راجع به امیرکبیر گفته است:

پول دوستی که خوی ایرانیان است، در وجود امیر (یعنی امیرکبیر) بی‌اثر است. به رشوه و عشوه کسی فریفته نمی‌شود. سفیر انگلستان چندین بار پیشنهاد رشوه به امیر داده بود [یعنی من این مبلغ را به تو می‌دهم. تو سر جای بشین، حرف حق نزن و ساکت باش]؛ ولی امیر هیچ‌کدام را نپذیرفت و همین موضوع خشم سفیر انگلیس را برانگیخت. [عصبانی شد و گفت: با پول هرکسی را می‌خرند. این چرا خریدنی نیست؟] سفیر بارها گفته بود:

پول‌هایی که برای رشوه به امیرپیشنهاد کردند
و ایشان نپذیرفت، صرف کشتن وی کردند.

[درباره مردم] زمانه خود گفته: با پول می‌شود با
ایرانی‌ها کار کرد. چون دوروبر سفارت و همان منافقانی
را می‌دید که دوروبر آن‌ها می‌پلکیدند. او مؤمنان
ایران را ندیده است. لیاقت هم نداشته که ببیند.
این را دشمن او می‌گوید: حالا که [رشوه] نگرفتی،
ما همین پول را خرج می‌کنیم و تو را به شهادت
می‌رسانیم. همین کار را هم کردند. روح او با ارواح
انبیای خدا علیهم‌السلام محشور باشد.

دعوت به صرفه‌جویی در مصرف انرژی

خواهش می‌کنم همگی تصمیم بگیریم که [در مصرف]
گاز صرفه‌جویی کنیم. اگر می‌توانیم قسمتی را خاموش
کنیم یا با پوشیدن لباس یا با هر شکل دیگر، کمتر از
انرژی استفاده کنیم. مخصوصاً الان درباره گاز شرایط
بسیار جدی است. درباره برق و آب هم همین است.
باید صرفه‌جویی را جزء دستورات دینی مان بدانیم:

﴿إِنَّ الْمُبْذِرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ ۖ وَكَانَ الشَّيْطَانُ
لِرَبِّهِ كَفُورًا﴾^۱

کسانی که [در مصرف] گاز یا آب یا... بریزوپاش می‌کنند، این‌ها برادران شیطان هستند و برکت در خانه‌هایشان نیست. اگر بخواهیم برکت به زندگی ما بیاید، نباید مسرفانه زندگی کنیم. در [مصرف] مواد غذایی، نان و همه چیز، باید مسلمانانه رفتار کنیم.

۱. اسراف‌کارها قطعاً همگام و همراه شیاطین‌اند. شیطان هم از نعمت‌های خدا بد استفاده می‌کند (اسراء: ۲۷).

دعای باران

خدای متعال را به خاطر باران رحمتش شاکریم. البته سهم استان ما زیاد نبود؛ ولی الحمدلله در کشور باران خوبی باریدن گرفت. ملتمسانه عرضه می‌داریم: الهی عاملنا بفضلك و لاتعاملنا بعدلك. خدایا، به ما و کارهای ما نگاه نکن. به رحمت واسعه خودت، به این پدران و مادران شهدا و به این مؤمنان اهل نماز و بندگی و عبادت که دل‌های صاف و بی‌ریا دارند نگاه کن و سهم بارش رحمت و برکاتت را بر ما افزایش عنایت بفرما.

دعای پایانی

پروردگارا! سایه عزت و اقتدار و عظمت رهبر حکیم و قرآنی ما را بر مسلمانان جهان و مستضعفان عالم مستدام بدار؛ پروردگارا! دل‌های همه مردم، مؤمنین و مؤمنات را نسبت به یکدیگر هر روز مهربان‌تر قرار بده؛ کینه و عداوت و دشمنی را در میان منافقان و اربابان استکباری‌شان روزافزون بفرما؛ پروردگارا!

مشکلات ازدواج، شغل، معیشت و مسکن جوانان عزیز ما را به سهولت و آسانی رفع بفرما؛ روح امام راحل، ارواح شهیدان و ارواح درگذشتگان از مؤمنین و مؤمنات را مهمان سفره انبیا و اولیا علیهم السلام قرار بده؛ حکومت اسلامی ما را به حکومت جهانی صاحب و مولایمان متصل بفرما.

اللَّهُمَّ اغْفِرِ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُسْلِمِينَ
وَالْمُسْلِمَاتِ الْأَحْيَاءِ مِنْهُمْ وَالْأَمْوَاتِ فِي مَشَارِقِ
الْأَرْضِ وَمَغَارِبِهَا تَابِعِ اللَّهُمَّ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ بِالْخَيْرَاتِ
إِنَّكَ مُجِيبُ الدَّعَوَاتِ، إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ.

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالْعَصْرِ ﴿١﴾ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ ﴿٢﴾ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ﴿٣﴾.

وَالسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران